

ÖĞRENCİ

ADI:

SOYADI:

SINIFI:NO:

ESKİŞEHİR İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
ÖLÇME DEĞERLENDİRME MERKEZİ
2024-2025 EĞİTİM-ÖĞRETİM YILI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI DERSİ 10. SINIFLAR
1. DÖNEM 1. YAZILI CEVAP ANAHTARI

Okulunuzun Adı

.....

.....

A.2.5. Metnin olay örgüsünü belirler.

A.2.6. Metnin şahıs kadrosunun özelliklerini belirler.

A.2.7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirler.

Asıl konuşan Hasan'dı, altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları titreyerek taze, gevrek, billûr sesiyle biteviye konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor, hem de ara sıra "Ha! Ya! Öyle mi?..." gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu; artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli, hem yaslı dinliyordu; geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu. Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu. Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, tamirhanede iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, köselesini bükü, çivi kutusunu kapadı, giriş çanağını sarmaladı. Bunları hep ağır ağır yaptı.

Hasan, yüreği burkularak sordu:

"Gidiyor musun?"

"Gidiyorum ya, işimi tükettim."

O zaman gördü ki küçük çocuk, memleketlisi mini mini yavru ağılıyor... Sessizce, titreye titreye ağılıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları; dışarının rengini geçiren manzaraları içine alarak nasıl acele acele, sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak, vuruşarak içlerinde güneşli mavi gök, pırl pırl akıyor.

"Ağlama be!.. Ağlama be!"

Eskici başka söz bulamamıştır. Bunu işiten çocuk hıçkıra hıçkıra, katıla katıla ağlamaktadır. Bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktadır.

"Ağlama diyorum sana! Ağlama!.."

Bunları derken onun da katı, nasırlanmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı, ama yapamadı, kendisini tutamadı, gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların Arabistan sıcakıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici, döküldüğünü duydu.

1. Yukarıdaki metnin yapı unsurlarını inceleyiniz. (13 puan)**Kişiler:**

Hasan, eskici (2 x 1 = 2)

Yer:

Tamirhane (1 puan)

Zaman:

Altı ay, o zaman, bir daha, bunları derken (4 x 1 = 4)

Olay Örgüsü:

Hasan durmadan konuşurken eskici işlerine devam ediyordu ve Hasan'ı daha çok dinlemek için elini ağır tutuyordu. Eskici, işlerini bitirip toparlanmaya başladığında küçük çocuk bir daha Türkçe konuşacak birini bulamayacağı için ağlamaya başladı ve eskici çocuğu sakinleştirmeye çalışırken duygularına hakim olamayınca gözyaşları aktı. (6 puan)

2 ve 3. soruları metinden hareketle cevaplayınız.

Bu adam kamyonun sahibi idi. Şoför yüzünü buruşturarak indi. Delikanlıdan yarım lira peşin aldı. Sonra, arabanın arka kapağını gevşeterek eğri bir şekle koyan ve üzerine çullarını seren öteki köylüleri sıkıştırıp, yeni gelene bir yer açtı. Zaten dizleri üzerine çömelerek ancak sığılabilen yolcular hem; "olmaz, buraya nasıl sığar!" diye söyleniyorlar, hem de her setre pantolonun emrine itaate alışık bir tavırla birbirlerini iterek yer açıyorlardı. Genç köylü bir kıyıya çömeldi, heybesini altına aldı ve kamyon, hızla bir sarsıldıktan sonra yürüdü.

A.2.1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder.

2. Bu parçadaki " tavrı " kelimesinin anlamını bağlamdan hareketle yazınız. Bu kelimeyi, " Mesafeli davranma, uzak durma " anlamına gelecek biçimde bir cümlede kullanınız. (2 x 5= 10 puan)

Kişiden beklenen davranış biçimi.

Bize karşı olan tavırlı davranışları dikkatimizden kaçmadı.

A.2.16. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.

3. Bu parçada geçen kelime hâlindeki fiilimsileri ve bu fiilimsilerin türlerini yazınız. (11 x 2= 22 puan)

Buruşturarak: Zarf fiil

Gevşeterek: Zarf fiil

Koyan: Sıfat fiil

Seren: Sıfat fiil

Sıkıştırıp: Zarf fiil

Gelen: Sıfat fiil

Çömelerek: Zarf fiil

Sığışabilen: Sıfat fiil

Diye: Zarf fiil

İterek: Zarf fiil

Sarsıldıktan: Sıfat fiil

“Giriş” üniteleri ünite tablosunda belirtilen kendi konuları çerçevesinde ele alınacaktır. (bkz. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı sayfa 13, 2 madde)

4. Batı Türkçesinin üçüncü devresi, Türkiye Türkçesi devresidir. Genellikle “Yeni Lisan Hareketi” bu dönemin başlangıcı kabul edilir. 1908 yılından bu yana yüzyıla yakın bir zamanı içine alan bu devrede, Türkçe yabancı gramer şekillerini bırakmış ve kendi yatağında akmaya başlamıştır. Bu devrin temelinde, İstanbul konuşmasının esas alındığı bir yazı dili vardır. Türkiye Türkçesinin gelişmesi içinde Yeni Lisan Hareketi’nden sonra en geniş çalışma Dil İnkılabı’dır. 1928’de Latin alfabesinin kabulü 1932’de Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türk Dili Tetkik Cemiyetinin (Türk Dil Kurumu) kuruluşu bu hareketin önemli halkalarıdır.

Yukarıdaki araştırmayı yapan bir edebiyatçı hangi bilimin verilerinden yararlanır? (10 puan)

Tarih

A.2.13. Metni yorumlar.

5. Bir eşek var idi za’f ü nizâr

Yük elinden katı şikeste vü zâr

Gâh odunda vü gâh suda idi

Dün ü gün kahr ile kısuda idi

Ol kadar çeker idi yükler ağır

Ki teninde tü komamışdı yağır

Nice tü kalmamışdı et ü deri

Yükler altında kana batdı deri

Bu parçanın hangi metin türünü örneklediğini gerekçesi ile yazınız. (15 puan)

Mesnevi nazım şekli ile yazılmıştır.

Beyit nazım birimi ile yazılmış ve her beyit kendi içinde uyaklıdır. Uyak düzeninin “aa, bb, cc” şeklinde olması mesnevinin ayırıcı özellikleri arasında yer alır. Ahlaki-öğretici bir temada yazılan bu eser masalsi bir havayı barındırırken hikâye niteliği taşımaktadır. Sanatlı bir söyleyişin hâkim olduğu şiirde edebi sanatlara da yer verilmiştir.

A.2.9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirler.

6. Bugün çok heyecanlı ve neşeliydi. Bütün gün bir köşeden bir köşeye gezip durdu. Sanki hayatında çok önemli bir şey eklenmişti. Sonra yavaş yavaş yorgunluğunu ve hayata karşı isteksizliğini üzerinden attığını hissetti. Sabah kalktığında gördüğü karışık rüyalar bile onun bugünkü mutluluğunu bozmadı. Daha sonra adeta bir tüy gibi hafiflediğini fark etti. Yaşadığı bu mutluluğun hemen ardından aldığı bir haber onun için büyük bir sürpriz oldu. Uzun zamandır beklediği işe kabul edilmişti. Bu onu daha çok sevindirdi. İçinden gerçekten kapanan her kapının ardından başka kapıların açılabilceği inancını yitirmediğine şükretti.

Bu parçada hangi anlatım biçimi kullanılmıştır? (10 puan)

Öyküleyici anlatım biçimi

7 ve 8. soruları metinden hareketle cevaplayınız.

...

Bezîrgânlar der:

"Yiğit yiğit bey yiğit, sen benim ünümü anla sözümü dinle, on altı yıldır ki Oğuz içinden gitmiştik, fevkalade kâfir malını Oğuz beylerine getiriyorduk. Pasının Kara Derbent ağzına göğüs vermiş idik, Evnük Kalesi'nin beş yüz kâfiri üzerimize saldırdı, kardeşim esir oldu, malımızı rızkımızı yağmaladılar, geri döndüler, kara başımı kaldırdım sana geldim, kara başının sadakası yiğit medet bana" dedi.

Bu defa oğlan (...) der:

"Ne diyorsam yetiştirin, giyimim ile benim koç atımı getirin hey, beni seven yiğitler binsinler" dedi.

Bezîrgân da önlerine düştü, kılavuz oldu. Kâfir de inerek bir yerde akçe bölüşmekteydi. Bu sırada yiğitler meydanının arslanı, pehlivanların kaplanı boz oğlan (...)bezîrgânlar malını kurtardı.

...

"Bre beyinizin oğlu kimdir?" Dediler:

"Pay Püre'nin oğlu vardır, adına Bamsı derler."

Pay Püre'nin oğlu olduğunu bilemediler. Yiğit parmağını ısırdı. Der:

"Burada minnetle almaktansa orada babamın yanında minnetsiz almak daha iyidir." Atını kamçılıdı yola girdi. Bezîrgânlar ardından bakakaldılar, "Vallah güzel yiğit, faziletli yiğit" dediler.

Boz oğlan babasının evine geldi. Babasına haber verildi, bezîrgânlar geldi, diye. Babası sevindi, çadır otağ, alaca gölgelik diktirdi, ipek halıcıklar serdi, geçti oturdu. Oğlunu sağ yanına aldı.

Birdenbire bezîrgânlar geldiler. Baş indirip selâm verdiler. Gördüler ki o yiğit, (...) Pay Püre Bey'in sağında oturuyor. Bezîrgânlar yürüdüler yiğidin elini öptüler. Bunlar böyle edince Pay Püre Bey'in hiddeti tuttu, bezîrgânlara der:

"Bre (...) baba dururken, oğul elini mi öperler?" Dediler:

"Hanım, bu yiğit senin oğlun mudur? "Evet, benim oğlumdur" dedi. Dediler:

"Şimdi incinme Hanım, önce onun elini öptüğümüze, eğer senin oğlun olmasaydı bizim malımız Gürcistan'da gitmişti, hepimiz esir olmuştuk." Pay Püre Bey der:

(...) Bre, bu oğlana ad koyacak kadar var mıdır? "Evet, sultanım, fazladır" dediler.

Pay Püre Bey kudretli Oğuz beylerini çağırды misafir etti.

Deden Korkut geldi, oğlana ad koydu, der:

"Ünümü anla sözümü dinle Pay Püre Bey

Allah Teâlâ sana bir oğul vermiş tutu versin

Ak sancak kaldırınca Müslümanlar arkası olsun

Karşı yatan kara karlı dağlardan aşar olsa

Allah Teâlâ senin oğluna aşit versin

Kanlı kanlı sulardan geçer olsa geçit versin Kalabalık kâfire girince

Allah Teâlâ senin oğluna fırsat versin sen oğlunu Bamsım diye okşarsın

Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun

Adını ben verdim yaşını Allah versin." dedi.

A.2.4. Metindeki çatışmaları belirler.

7. Metindeki temel çatışmayı belirleyiniz. (10 puan)

Metindeki temel çatışma; Bamsı Beyrek'in ad alması ama bu adı alırken yaptığı kahramanlıklar, kötüler ile Bamsı Beyrek gibi iyilerin çatışmasıdır.

A.2.11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasal, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler.

8. Metinde yer alan evrensel değerlerden (temalardan) birini yazınız. (10 puan)

Evrensel tema olarak yolculuk, kahramanlık, adalet ve yiğitlik konularının işlendiğini söyleyebiliriz.